

Glasbena umetnost v 2. vzgojno-izobraževalnem obdobju

Povzetek

V prispevku se posebej omenja pomen glasbene umetnosti v 2. VIO (vzgojno-izobraževalnem obdobju) osnovnega izobraževanja. Analiza se opira na posodobljen učni načrt za GVZ iz leta 2011 ter na nekatere učne načrte iz tujine. Poučevanje glasbene umetnosti je vezano na dejavnostno obliko poučevanja, kjer se poudarja aktivnost učencev oz. metoda *learning by doing* v sklopu treh področij glasbenih dejavnosti: izvajanje, ustvarjanje in poslušanje.

Ključne besede: glasbena umetnost, glasbene dejavnosti, drugo vzgojno-izobraževalno obdobje

Zakaj glasbena umetnost v vzgoji in izobraževanju?

Glasbo oblikujejo ljudje, je rezultat določene aktivnosti. Nastane v določenem času in je pod vplivom okolja, kulture in posameznika, ki jo je ustvaril. Tako odraža svojo naravo in posebnosti, ki so sestavni del kulture in časa (Elliott, 2005).

Pri poučevanju glasbene umetnosti je velikega pomena razvijanje posameznikovih glasbenih sposobnosti, spretnosti in znanj. Učenje se usmerja na razvijanje glasbene inteligence, ki

Music in the 2nd Educational Triad

Abstract

This paper makes special mention of the importance of Music in the 2nd educational triad of primary education. The analysis is based on the modernised Music curriculum of 2011 and on certain curricula from abroad. The teaching of Music is tied to an activity-based form of teaching, which stresses the activity of the pupils or the learning-by-doing method under three areas of music activities: performing, creating and listening.

Keywords: Music, music activities, second educational triad

ni pomembna le za glasbeni razvoj, ampak tudi za razvoj sposobnosti mišljenja in za sodobno multimedijsko komunikacijo. Medpredmetna povezanost glasbe z drugimi področji omogoča splošno razgledanost na različnih umetniških in znanstvenih področjih, spoznavanje kulturnih potreb, oblikovanje umetniških vrednot, ekologijo zvočnega okolja in razvoj kritičnosti in estetske občutljivosti.

Glasbena umetnost ponuja učencem izkušnje selektivnega in aktivnega poslušanja glasbe v okviru medijskih programov in glasbenih prireditev, sodelovanje v pevskih zborih in drugih

glasbenih dejavnostih ter motivacijo za nadaljnje izobraževanje, ki spodbuja globlje zanimanje za glasbo.

Vse to naj bi dosegali ob upoštevanju splošnih ciljev glasbene umetnosti. Pomembno je spodbujanje doživljanja in izražanje glasbe z glasbenimi dejavnostmi. Med drugimi cilji so še vzbujanje radovednosti in aktivnega odnosa do glasbe ter oblikovanje pozitivnega odnosa do nacionalne in svetovne glasbene dediščine. Učenci naj bi prav tako spoznavali in spoštovali različne glasbene kulture in izvajalce. V glasbeni umetnosti razvijajo glasbene sposobnosti in spretnosti z aktivnimi oblikami in metodami dela.

Sodobne oblike dela omogočajo številne možnosti za razvijanje pozitivnih čustev, znanja, vrednotenja, evalvacije, medkulturnega dialoga. Pri tem pa je pomembno proceduralno znanje, ki omogoča razumevanje glasbe kot umetnosti. Glasbeno učenje poteka z aktivnim delom, učenci se skozi proces učijo razvijati svoje spretnosti in nadgrajujejo svoje znanje (Elliott, 2005). Glasba seveda vpliva na celoten razvoj otroka. Glede na njene komponente postaja tudi sestavni del šolskega sistema. Omogoča razvijanje kreativnosti, spodbuja notranjo motivacijo in pozitivno vpliva na doživljanje.

Učni načrt za glasbeno umetnost v osnovnem izobraževanju

Glasba je oblika komunikacije, ki se spreminja glede na to, kako ljudje čutijo, razmišljajo, delujejo. Pozitivne interakcije z glasbo omogočajo razvoj posameznika na različnih področjih učenja, ob tem pa se razvija tudi njegova samozavest. Glasba povezuje intelektualne sposobnosti in čustva, omogoča posamezniku doživljanje ter čustvovanje. Kot integralni del kulture, preteklosti in prihodnosti je glasba pomoč za razumevanje družbe, odnosov z drugimi in nenazadnje tudi sprejemanje kulture. Je nekakšen most med domom, šolo in svetom (The National Curriculum, 2007).

Orffova skupina se predstavi.

Glasba je ključ do kulture, odpira nam vrata v svet družbe. Ko spoznavamo glasbo, spoznavamo tudi značilne oblike človekovega izraza. Razumevanje tega fenomena nam omogoča razumevanje in poznavanje kulture (povz. po CEDFA, Music Curriculum Framework, 2010; UN GVZ OŠ, 2011).

Če primerjamo slovenski učni načrt za glasbeno vzgojo z učnimi načrti po svetu, lahko ugotovimo, da so med njimi podobnosti. V tujih učnih načrtih se, bolj kot pri nas, kaže trend po vključevanju IKT (informacijsko-komunikacijska tehnologija) v pouk. Prizadevajo si za t. i. digitalno pismenost na vseh predmetnih področjih.

Angleški učni načrt za pouk glasbe (The National Curriculum, 2007) je razdeljen na posamezne stopnje. V prvi stopnji, ki traja od 1. do 2. leta šolanja, urijo pozornostno poslušanje in oblikujejo različne gibalne aktivnosti, ki so povezane z glasbo. Prav tako igrajo na glasbene inštrumente, pojejo različne pesmi, oblikujejo svoje spremljave in lastne skladbe. Iz lastnih izkušenj predstavijo, kako lahko zvok in tišina vplivata na oblikovanje različnih čustvenih reakcij. V drugi stopnji, ki vključuje učence od 3. do 6. leta šolanja in je nadgradnja prve stopnje, se učenci urijo v igranju inštrumentov in petju, s čimer spodbujajo spretnosti, izraz, prav tako pa izgubljajo strah pred nastopanjem pred skupino oz. razredom. Improvizirajo, razvijajo svoje lastne skladbe, so aktivno vključeni v delo in s tem krepijo samozavest in ustvarjalnost. Svoje zamisli in čustva izražajo z gibom, ob glasbi iz različnih obdobij in kultur.

Na obeh stopnjah angleškega učnega načrta se že uporablja IKT, in sicer z namenom, da učenci oblikujejo in raziskujejo zvoke, snemajo svoje izdelke, spoznavajo strukturo glasbe, pridobivajo različne informacije, oblikujejo in predstavljajo svoje izdelke, razumejo procese v glasbi. IKT pomaga učencem, da se učijo glasbo, omogoča jim razvoj določenih glasbenih spretnosti, pridobivanje znanja in razumevanje. IKT deluje kot pripomoček, vpliva na ustvarjalne procese učencev in jim pomaga pri oblikovanju melodij na različne načine (prav tam).

Učni načrt v ZDA (The National Association For Music Education, 1994) poudarja samostojno petje učencev in petje v skupini ter samostojno ali skupinsko igranje na glasbila. Učenci oblikujejo melodije, variacije in različne spremljave. Ob ustreznem vodenju pripravijo lastne skladbe in jih tudi aranžirajo. Skozi navedene dejavnosti razumejo glasbo in notne zapise. Glasbo poslušajo, jo analizirajo in ob poslušanju svoja doživljanja opišejo. Razumejo povezave glasbe s preostalimi umetniškimi področji in drugimi dejavnostmi zunaj umetnosti. Pomemben cilj je razumevanje in vrednotenje glasbe v povezavi s kulturo in zgodovino.

Irski UN za glasbeno vzgojo je zgrajen na holističnem pristopu k razvoju otroka. Izpostavlja učenje v obliki pridobivanja znanja, spretnosti, stališč in čustev. V učnem načrtu so zastopane

Tudi keglji so lahko glasbeni inštrumenti.

tri najpomembnejše dejavnosti pri glasbeni vzgoji: poslušanje in odzivanje, izvajanje, komponiranje. Pri poučevanju se opira na ljudsko glasbo, ob tem pa spodbujajo tudi uporabo IKT. Spodbujajo rabo različne programske opreme za aktivno poslušanje, igranje in komponiranje. Tako učenci lažje razumejo glasbo (prav tam).

Če primerjamo naš učni načrt za glasbeno vzgojo z drugimi učnimi načrti po svetu, lahko ugotovimo, da med njimi ni velikih razlik. Razliko pa lahko opazimo v uvajanju IKT v pouk glasbene vzgoje. Pri nas je uvajanje IKT še bolj v začetni fazi, šole v Angliji in na Irskem pa so opremljene s tovrstno programsko in strojno opremo. V vseh učnih načrtih prevladuje razvijanje pozitivnega odnosa do glasbe, predvsem ljudske, prav tako pa tudi medsebojno sodelovanje in spoznavanje tuje glasbene kulture in umetnosti.

Spremembe v izobraževanju narekujejo tudi spremembe kurikulumu. Inovativne oblike dela, nove metode in učni pripomočki spodbujajo prenovitev učnih načrtov. Zato se v načrtovanje vključujejo praktični primeri, ki upoštevajo kognitivne, razvojne in socialne dimenzije glasbene psihologije, s tem pa tudi globlje razumevanje glasbenega mišljenja (Hargreaves, Marshall, North, 2003, po Barrett, 2007).

Osrednje mesto je v učnih načrtih zavzemalo izvajanje. Pri marnim glasbenim spretnostim petja in igranja so kasneje dodali še dejavnosti, ki vključujejo improvizacijo, komponiranje, poslušanje, analizo, vrednotenje glasbe, zgodovinski oris glasbe kot umetnosti in povezavo glasbe s preostalimi dejavnostmi. Danes pa je pomemben del učnih vsebin tudi medkulturni dialog, razvoj identitete in ustvarjalnosti. Sodobno oblikovani učni načrti vključujejo razširjene vidike glasbenega vedenja, urejenost različnih glasbenih stilov, glasbene občutke in izkušnje ter večji poudarek razumevanja glasbe (Barrett, 2007).

Pri vseh teh spremembah imajo pomembno vlogo učitelji v sodelovanju z učenci. S sodobnimi oblikami dela se razvija od-

prta komunikacija, več je dialoga, spreminja pa se tudi učno okolje, ki je usmerjeno k učencu, torej k posamezniku (Jorgensen, 2003, po Barrett, 2007). Tako se povečuje avtonomija učiteljev (Woodford, 2005), na drugi strani pa tudi njihovo aktivno sodelovanje pri uvajanju sodobnih oblik in lasten osebni razvoj (Hargreaves, 1994).

Cilji glasbene umetnosti v 2. vzgojno-izobraževalnem obdobju

Glasba je pomemben del človeka, njegovega bivanja. Kot področje umetnosti predstavlja osnovni medij, ki omogoča razvoj ljudi in tudi njihov obstoj. Skozi glasbo otroci lahko vstopajo v svoj svet, v svet svojih vrstnikov, lahko izražajo svojo domišljijo, svojo ustvarjalnost. Z lastno dejavnostjo razumejo svet glasbe, učijo se poslušanja. S tem pa postaja zanimiv in smiseln tudi svet okoli njih (Gordon, 1979).

Cilji glasbene umetnosti izražajo namene glasbenega učenja. Povedo nam, kako se bodo učenci pod vplivom glasbene vzgoje spremenili. Z njimi označujemo procese in dosežke glasbenega učenja. Spremljamo jih na afektivno-socialnem, psihomotoričnem in kognitivnem področju. Med vsemi temi področji potekajo vzajemne povezave in vplivi.

Glasbeni cilji se med seboj prepletajo in omogočajo uravnotežen razvoj ter celostno učno napredovanje. Cilji so razvrščeni na podlagi Bloomove taksonomije (Sicherl - Kafol, 2001, 96). Na kognitivnem področju razvoja ločujemo naslednje stopnje: znanje, razumevanje, uporaba znanja, analiza, sinteza in evalvacija (Bloom, 1956).

Glasbenoprocenjski cilji določajo temeljno naravo procesno-razvojnega načrtovanja glasbene vzgoje. Procesni cilji izvajanja, ustvarjanja in poslušanja spodbujajo glasbeni razvoj na afektivno-socialnem, psihomotoričnem in kognitivnem področju. Vplivajo na otrokov celostni razvoj. V povezavi s procesnimi cilji drugih predmetov tvorijo jedro in izhodišče načrtovanja celostnega pouka. Prav ti medpredmetni procesni cilji pomenijo notranjo vrednoto celotnega vzgojno-izobraževalnega procesa.

Kontinuirano poučevanje glasbene umetnosti sloni na predvidenih učnih ciljih, povezanih z drugim ocenjevalnim obdobjem. Učenci v drugem ocenjevalnem obdobju pojejo enoglasne in dvoglasne ljudske ter umetne pesmi iz slovenske in tuje glasbene zakladnice. Razlikujejo med ljudsko in umetno glasbo in poznajo glavne značilnosti obeh zvrsti glasbe. Analitično zaznavajo in poimenujejo tonske višine, uporabljajo solmizacijo in tonsko abecedo, ritmično izrekajo in ritmizirajo besedila. Svoja glasbena in zunajglasbena doživetja izražajo z gibanjem in plesom. Učenci igrajo inštrumentalne spremljave in inštrumentalne skladbe, poznajo, ustvarjajo in izvajajo različne glasbene oblike, rondo in kanon. Pri petju in igranju na glasbila

Uživamo v skupnem igranju.

upoštevajo elemente interpretacije. Razlikujejo vokalno, inštrumentalno ter vokalno-inštrumentalno glasbo. Izkustveno spoznajo in razlikujejo pevske glasove in sestave ter inštrumentalne skupine in posamezna glasbila v inštrumentalnih skupinah. Orientirajo se v grafično-slikovnem in notnem zapisu. Spoznajo različne glasbene ustanove in možnosti vključitve v glasbene dejavnosti v domačem, šolskem in širšem okolju. Pri pouku glasbe so aktivni in svoje delo dopolnjujejo z različnimi aktivnostmi dejavnostnega pouka (UN za GVZ, 2011).

Glasbene dejavnosti v 2. vzgojno-izobraževalnem obdobju

Glasba je umetnost, ki se kaže v različnih oblikah. Proces glasbenega poučevanja poteka kontinuirano – od najosnovnejših glasbenih izkušenj do ustvarjanja in poustvarjanja. Pomembno je globlje zaznavanje glasbe, ki se ne pojavlja samo v šoli, ampak tudi v okolju, v katerem učenci živijo (Campbell, 2004). Da bi se določene dispozicije razvijale, so nujne določene spodbude, motivacija in poučevanje (Lehman, Sloboda, Woody, 2007). Za to so potrebne aktivne oblike dela, ki omogočajo vsem otrokom dejavnost na glasbenem področju.

Sodobna glasbenopedagoška teorija in praksa poudarjata pomen dejavnostno naravnane glasbene vzgoje. Učenje na področju glasbe potrebuje tako učno okolje, ki bo z interakcijo glasbenih dejavnosti spodbujalo aktivno pridobivanje glasbenih izkušenj. Tako učenci z glasbenim izvajanjem, ustvarjanjem in poslušanjem oblikujejo glasbeno vedenje.

Učenci se učijo notnega opismenjevanja, razvijajo kritično poslušanje, spoznavajo zgodovino glasbe, inštrumente, glasbo po svetu, prav tako pa se učijo komponiranja in improvizacije z uporabo inštrumentov in sodobne tehnologije. Razvijajo tehnološke spretnosti, glasbo izvajajo in se učijo glasbene komunikacije (Hallam, 2006).

Pouk glasbe se izvaja celostno, dejavno in ustvarjalno s prepletanjem glasbenih dejavnosti ter sodobnih metod in oblik uče-

nja in poučevanja. V ospredju je učenčeva aktivnost, ki podpira njegov kontinuirani glasbeni razvoj. Posebno pozornost je treba nameniti glasbenemu opismenjevanju. Učenci bodo uspešni, če bodo dejavnosti potekale v glasbeno spodbudnem okolju. Pri načrtovanju je treba upoštevati potek učenja glasbe, ki si sledi v naslednjem zaporedju: poslušanje, izvajanje, branje in pisanje.

Izvajanje v 2. vzgojno-izobraževalnem obdobju

Učinkovito učenje poteka z lastno aktivnostjo. Dejavnosti izvajanja spodbujajo samostojnost, učenci razvijajo določene strategije dela. Učijo se v skupinah, pri tem sodelujejo in so notranje motivirani (Pitts, 2007).

Otroci radi pojejo, igrajo, plešejo in poslušajo glasbo. Nagnjeni so k različnim ritmičnim igram, ritmičnemu govoru, izvajanju ritmičnih vzorcev z različnimi pripomočki (žlice, vilice, svinčniki ...) ter z uporabo različnih površin (tla, miza ...). Glede na njihovo impulzivnost je zanje prava glasba tista, ki je hitra, ritmična in dinamična. Uživajo v glasbi s ponavljajočo melodijsko in ritmom. Ob taki glasbi radi poustvarjajo, ji dodajajo svojo spremljavo (Campbell, 2007).

Pogosto v svojih skladbah eksperimentirajo z zvokom in rimaми (Corso, 2003, po Campbell, 2007). Glasba je torej vse tisto, kar jih obdaja.

Glasbena aktivnost je po mnenju Elliotta (2005) sestavljena iz dveh področij, iz muziciranja in poslušanja, ki se medsebojno povezuje in dopolnjuje. Glasba je kognitivna dejavnost, ki spodbuja proceduralno znanje, znanje o tem, kako se izvajajo določene aktivnosti. Pri tem je bistvenega pomena razvijanje sodobnih oblik učenja, ki poudarjajo samostojnost učencev, kompleksnost in multidimenzionalnost *učenja* (Elliott, 2005, 8).

Glasbeno izvajanje vključuje ritmično izreko, petje in igranje na otroška glasbila. Cilj izvajanja sta doživljanje in estetska izvedba glasbenih vsebin. Izvajanje zavzema osrednje mesto v poučevanju, saj omogoča interpretacijo, učenci med seboj sodelujejo, pri tem pa vključujejo različne ideje, čustva (Elliott, 2005, prav tam).

Petje

V drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju se pevski repertoar postopoma širi od enoglasnih k dvoglasnim ljudskim in umetnim pesmim. S petjem v tercah (sektah) učenec spoznava in ohranja značilnost ljudskega večglasnega petja. Učitelj naj spodbuja učence k izvajalski zanesljivosti (točna intonacija, ritmična in melodična doslednost), doživetemu petju in interpretaciji (pevska izreka, fraziranje, pevski dihi, tempo, dinamika, agogika) ter pomnjenju glasbenih in besednih vsebin (memoriranje vseh kitic pesmi). Metode učenja pesmi so metoda dela

s slikovnim zapisom glasbe, metoda dela z notnim zapisom, kombinirana metoda in metoda imitacije.

Ritmično izrekanje

Z ritmičnim izrekanjem se pogloblja občutek za mero, ritem in enakomerno izvajanje. Ritmizacija besedil omogoča ustvarjalno in dejavno usvajanje manj pogostih ritmičnih trajanj, ki jih lahko prepoznamo tudi v notnih zapisih. Ritmizacija besedil je primeren način začetnega uvajanja v ritmično dvo- in večglasje.

Igranje na glasbila

Igramo na lastna, improvizirana in ljudska glasbila ter na Orffove in klasične instrumente. Z njimi spremljamo govor in petje ter izvajamo samostojne instrumentalne skladbe. Pri instrumentalnem večglasju se pozornost namenja skladnosti zvočne barve. Tehniko igranja na različne instrumente urimo individualno in skupinsko (UN za GVZ, 2011).

V okviru izvajanja učitelj upošteva načelo individualizacije. Upošteva učence in njihove razvojno-izvajalske zmožnosti in jih skladno s tem vključuje v petje in instrumentalno igro. Učitelj določi pevski in instrumentalni program v povezavi z

glasbenodidaktičnimi vsebinami. Te vključujejo glasbene pojme in informativna znanja, ki pojasnjujejo glasbeno literaturo in zagotavljajo njeno globlje razumevanje (lestvice, tonalnost, ritem, notni zapisi). Pri načrtovanju in izvajanju upošteva glasbeno življenje v učenčevem okolju, v slovenskih pokrajinah in njihovih glasbenih središčih, prav tako pa posega tudi po tuji glasbeni literaturi.

Poslušanje v 2. vzgojno-izobraževalnem obdobju

Med poslušanjem in slišanjem so določene razlike. Poslušanje je kognitivna dejavnost in vključuje koncentracijo, aktivno vlogo posameznika in usmerjenost na določene dele glasbe. Pri tem so vključeni višji miselni procesi (Lehman, Sloboda, Woody, 2007). Slišanje pa je pasivna, nezavedna dejavnost, ki je povezana s sprejemanjem zvočnih dražljajev iz okolja. Obe komponenti imata pomemben vpliv na glasbo, saj omogočata razvoj posameznih glasbenih znanj, ki so povezana z aktivnim pridobivanjem novega znanja (Hallam, 2006; Lehman, Sloboda, Woody, 2007).

Učenje poteka z aktivnimi oblikami poslušanja.

Ubrano igranje flavtistov.

Pozorno poslušanje se usmerja na posamezne glasbene elemente in strukture. Zvok se dopolnjuje z zapisom, ki usmerja učenje in njihovo pozornost na potek glasbene misli.

Pri *poslušanju z dejavnostjo* se pojavlja aktivna vloga poslušalca. Med poslušanjem posnetka ali glasbenega primera v živo poteka izvajanje različnih glasbenih dejavnosti (petje melodije, izvajanje ritmičnih vzorcev, gibanje ob glasbi, ritmu).

Tretja, najgloblja oblika aktivnega poslušanja je *uporaba zvoka* za usmerjanje posameznikovega izvajanja poustvarjalnih nalog. Intenzivno poslušanje posameznih delov spodbuja glasbeno poustvarjalnost z upoštevanjem stilističnih značilnosti glasbenega posnetka (Campbell, 2004).

Program poslušanja v drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju vsebuje ljudske in umetne skladbe različnih vsebin, oblik, žanrov, zvrsti in zasedb iz domače in tuje literature. Pri izbiri zvočnih posnetkov se upošteva učenceva sposobnost vživljanja v glasbene vsebine, umetniška vrednost glasbe in izvedb ter obseg, kakovost in različnost posnetkov. Poslušanje poteka v okviru koncertov in prireditev ter v primernem šolskem okolju (učilnici), ki omogoča zbrano poslušanje. Učitelj naj skrbno načrtuje vse faze poslušanja: začetno motivacijo, večkratno poslušanje z ustrezno zbranimi slušnimi nalogami in povratno informacijo. V aktivnostih po poslušanju spodbujamo izražanje doživetij, pogovor o glasbenih predstavah ter vrednotenje glasbe in izvedb.

Ustvarjanje v 2. vzgojno-izobraževalnem obdobju

Glasba je že v svoji osnovi ustvarjalna dejavnost. Za številne glasbene pedagoge je ustvarjalnost najmočnejša pri oblikovanju kompozicij, pri katerih se med seboj povežejo znanje, domišljija in spretnosti.

Ustvarjanje omogoča neposredne izkušnje s sredstvi glasbenega oblikovanja. V učnih načrtih za glasbeno vzgojo uporabljamo pojem ustvarjalnosti in jo razvijamo kot dejavnostno metodo učenja pri vseh glasbenih dejavnostih; v okviru ustvarjalnosti pa sodijo tudi ustvarjalni dosežki, ki nastanejo v procesu nastajanja glasbenih vsebin in ob glasbenih vsebinah.

Ob ustvarjalni metodi učenja učenci odkrivajo izrazne prvine glasbe in jo uporabljajo za estetsko komunikacijo. Ustvarjalnost v glasbeni vzgoji podpira razvoj glasbenih sposobnosti, spretnosti in znanja, hkrati pa razvija verbalno in neverbalno komunikacijo. Spodbuja tudi odnos do glasbenih vrednot v ožjem in širšem smislu, stopnjuje splošno naravnost v ustvarjalnost ter vpliva na glasbene interese in udejstvovanje v šoli in zunaj nje.

Otroci razvijajo glasbeno mišljenje in ustvarjalni odnos do glasbe. Ustvarjanje je pomembno predvsem na začetni stopnji

osnovnega šolanja, ko otrok vzpostavlja čustven in kritičen odnos do dejavnosti, ki bo vplival tudi na kasnejša ustvarjalna ravnanja.

Za ustvarjanje je ključnega pomena kvalitetno učno okolje, ki s pozitivnimi odzivi na otrokovo ustvarjanje to ohranja in ga razvija (Sicherl - Kafol, 2001).

Ustvarjalnost je osnovna oblika človekove aktivnosti. Ustvarjalne misli so pomembne pri oblikovanju osnovnih percepcij v različnih učnih situacijah. Osrednji cilj glasbene ustvarjalnosti je omogočiti dejavno, izkustveno in neposredno ustvarjalnost, odkrivati njene razsežnosti znotraj glasbene komunikacije ali v povezavi z njo (Oblak, 2002).

Cilj glasbene vzgoje je učencem posredovati vrednote glasbenega ustvarjanja skozi procese glasbenega izvajanja, poslušanja in ustvarjanja. Pomemben cilj je tudi navajanje učencev na aktivno doživljajsko poslušanje glasbe, izvajanje ter poustvarjanje v notranji predstavi.

Metoda ustvarjalnega poučevanja in učenja sloni na aktivni vlogi učencev. To pa pomeni drugačno delo učiteljev. Učitelji morajo biti naravnani k ustvarjalnosti, jo spodbujati, biti morajo odprti za inovacije. Prav tako morajo sprostiti svoje ustvarjalne zmožnosti, poznati razsežnosti ustvarjalnih dejavnosti ter izdelati strategije ustvarjalnega poučevanja. Glasbeni pouk naj vključuje pestre in različne oblike glasbenih dejavnosti, ki pri učencih spodbujajo radovednost in interes. Skladno z otrokovim razvojem in vzgojno-izobraževalnimi cilji izbiramo ekspresivno ali produktivno obliko ustvarjanja. Ustvarjalne dosežke vrednotimo glede na načrtovane vzgojno-izobraževalne cilje in individualni razvoj učencev.

Ustvarjalnost pozitivno vpliva na učence, jih sprošča, spodbuja sodelovanje in omogoča samopotrjevanje. Pomaga pri razvijanju divergentnega mišljenja, spodbuja nove asociacije, rešitve in nova spoznanja ter izkušnje. Z ustvarjalnostjo postaja glasba predmet pozitivnih doživetij in izkušenj.

Z glasbo nam je res lepo ...

V drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju ustvarjalnost uresničujemo v treh temeljnih oblikah: poustvarjanje glasbenih vsebin, glasbena produkcija (dopolnjevanje in oblikovanje glasbenih vsebin) ter izražanje doživetij ob glasbi in drugih umetnostnih zvrsteh (likovno, besedno, gibno idr.). Ustvarjalni dosežki učencev se kažejo v dopolnjevanju glasbenih fraz (glasbeno vprašanje in odgovor), oblikovanju spremljav (ostinati, bordun, osnovne harmonske zveze), krajših glasbenih vsebinah, ki so oblikovane na podlagi doživetij ali poznavanja temeljnih zakonitosti glasbenega oblikovanja (pesem, rondo, variacija).

Učitelj dosežke učencev vrednoti po kriterijih glasbenorazvojnih možnosti učencev. Ustvarjalni dosežki naj bodo spodbuda za pogovor, izmenjavo mnenj in vrednotenja glasbe.

Glasbeni jezik

Ozaveščanje in usvajanje glasbenega jezika naj poteka postopno in dejavnostno v procesih glasbenega izvajanja, ustvarjanja in poslušanja. Višja raven glasbenih sposobnosti in izkušenj omogoča orientacijo v notnem zapisu, prepoznavanje odnosov v tonskih trajanjih in višinah ter v odnosih med glasbenimi deli in celoto. Uporabo in razumevanje glasbenega jezika prepoznamo tudi v glasbenih dosežkih učencev. Skladno z izkušnjami širimo glasbeno izrazje pri poimenovanju tonov in pavz, tonskih trajanj, taktovskih načinov, tonaliteta ter elementov glasbe in glasbenih oblik (UN za GVZ, 2011).

Vsebine glasbene umetnosti v 2. vzgojno-izobraževalnem obdobju

Načrtovanje učne vsebine mora temeljiti na družbenih, znanstvenih in psihopedagoških teoretičnih predpostavkah. Družbene predpostavke vključujejo načrtovanje, ki mora upoštevati temeljne vzgojno-izobraževalne potrebe, interese in razvojne usmeritve skupnosti. Znanstvene vsebine obsegajo znanstvena spoznanja o vzgoji in izobraževanju, učnih možnostih človeka, bistvu učenja in didaktičnega vodenja. Pomembno je, da načrtovanje vključuje psihopedagoške zakonitosti in posebnosti učenja ter razvoja mladih ljudi. Pri tem je ključnega pomena upoštevanje celovitega in čim bolj harmoničnega osebnostnega razvoja. Te predpostavke so konkretizirane v dveh temeljnih šolskih strokovnih dokumentih, v predmetniku in učnem načrtu.

V preteklosti so bili v veljavi integralni programi, v katerih učna vsebina še ni bila razčlenjena na posamezne učne predmete. Z razvojem so nastala številna znanstvena področja, ki so se členila in diferencirala. Tako se je oblikoval učni predmetnik, ki skupaj z učnim načrtom določa vsebinski koncept šolskega sistema.

Pri razvrščanju učnih vsebin se upoštevajo načela linearnega, koncentričnega in spiralnega razvrščanja. Linearni način po-

meni, da se določena vsebina obravnava v enem razredu, kasneje ne več. Koncentrična oblika se pojavi, ko se določena vsebina obravnava po različnih težavnostnih nivojih. Glede na to, da imata obe obliki, tako linearna kot koncentrična, določene pomanjkljivosti, je najbolj priporočljiva spiralna razvrstitev, ki jo imenujemo tudi kombinirana, genetična ali progresivna. Pri tej obliki se vsebine obravnavajo skozi celoten vzgojno-izobraževalni cikel. Pomembne so predhodne izkušnje, ki pa so le osnova za nadaljnje delo, za zahtevnejše učne vsebine.

Strokovnjaki so poudarili osnovne dimenzije obravnave učnih vsebin, ki naj bi jih upoštevali pri vključevanju v učni načrt.

Glasbene vsebine načrtujemo glede na glasbene cilje, ki določajo namen vzgojno-izobraževalnega procesa. Vključujejo pesemsko gradivo, zvočne primere in druge ritmične ter melodične vsebine, ki so podlaga instrumentalni igri, ustvarjanju, poslušanju in posebnim oblikam poučevanja. Pri tem moramo upoštevati raven glasbenega in splošnega razvoja otrok ter merila umetniške vrednosti gradiva. V izbor glasbenih vsebin enakovredno vključujemo ljudsko in umetno glasbo domačih in tujih avtorjev. Tako omogočamo otroku odprtost za različne načine glasbenega ustvarjanja, prav tako pa širimo in poglobljamo otrokovo glasbeno zaznavo, doživljanje in izražanje (Sicherl - Kafol, 2001).

Glede na predvidene tematske sklope se pri glasbeni umetnosti od 4. do 6. razreda upoštevajo določene teme, ki predvidevajo nadgradnjo. Tako se v 4. razredu usmerjamo na spoznavanje ljudske glasbe, ljudskih glasbil, učenci pa spoznavajo še različne glasbene oblike, umetno glasbo. Učenci glasbo tudi ustvarjajo, pri tem vključujejo določeno znanje. Oblikujejo glasbeno pravljico. V 5. razredu spoznavajo ljudsko glasbo, ki se vključuje v slovenske pokrajinske enote. Preko glasbenih del učenci spoznavajo slovenske skladatelje in izvajalce. Spoznajo tudi pomembne glasbene ustanove. Ob koncu se učenci urijo v aktivnem poslušanju in ustvarjanju glasbe. Glasba v 6. razredu predstavlja slovenske ljudske in umetne pesmi, učenci pa spoznavajo tudi glasbo evropskih dežel in drugih celin. Z aktivnimi oblikami spoznavajo različne pevske glasove, prav tako pa tudi družine glasbil, njihove razlike in zvočno barvo posameznih glasbil. Učenci razlikujejo med zabavno, popularno in plesno glasbo, prav tako pa tudi med umetniško, klasično in resno glasbo. Ustvarjajo svojo glasbo. V času drugega triletja učenci uporabljajo tudi digitalno tehnologijo (UN za GVZ, 2011).

Medpredmetne povezave

2. vzgojno-izobraževalnem obdobju

Medpredmetno povezovanje je didaktični pristop oz. učna strategija, s katero dosegamo določene vzgojno-izobraževalne cilje. Učitelj poskuša določeno vsebino podati čim bolj celostno, zato izhaja iz povezovanja učnih vsebin oz. ciljev več predmetov. Pri tem je treba ustrezno izbrati cilje in vsebine, uporabijo pa se

lahko različne metode in oblike dela. Pomembna sta natančno načrtovanje in dobra vsebinska in organizacijska izpeljava. Celotna zasnova naj temelji na sodobnih konstruktivističnih idejah pouka (Krncl idr., 2008).

Ob medpredmetnem povezovanju uresničujemo cilje različnih predmetov. Pouk se približa ciljem holističnega učenja in poučevanja, ki bolje odraža realni, interaktivni svet in njegovo kompleksnost, odpravlja meje med posameznimi disciplinami in podpira načelo, da je vse znanje povezano. Vse to pa je hkrati priprava na vseživljenjsko učenje (Sicherl - Kafol, 2001).

Medpredmetno povezovanje temelji na idejah konstruktivizma Piageta, Deweyja, Brunerja in drugih (Krncl idr., 2008), ki so učenje z razumevanjem ali smiselno učenje povezovali z razumevanjem pojmov in povezovanjem v celoto, v strukturo znanja, kar izključuje učenje na pamet in ločevanje posameznih disciplin. Pri takem učenju se posnemajo resnične življenjske situacije, ki so učencem zgled in motiv za učenje. Podpirajo ga tudi raziskave o delovanju možganov in obdelavi informacij. Novo znanje se oblikuje po vzorcu prejšnjih izkušenj in pomenu, ki izhaja iz njih. Tako je učenje s povezovanjem uspešnejše, saj izhaja iz otrokovih izkušenj in poteka v znanih in razumljivih okoliščinah. Učni rezultati so boljši, prav tako pa so učenci pri delu sposobni povezovati med seboj različna področja, uporabljajo različne strategije dela in razvijajo različne učne spretnosti.

Pri vsem tem poteka tudi metaučenje, ki je usmerjeno na proces in na povezovanje področij med seboj. Otroci se učijo povezovanja, prepoznavajo relacije, iščejo smiselne povezave in oblikujejo trdnije relacije med pojmi. Oblikujejo se smiselne celote, ki učence motivirajo za drugačno zaznavanje in ustvarjalno povezovanje vsebin in oblikovanje drugačnih miselnih modelov, sistemov in struktur.

Poleg tega da otroci razvijajo konceptualno povezovanje (sorodni pojmi pri različnih predmetih), razvijajo tudi generične veščine, ki so neodvisne od vsebine in so prenosljive in uporabne v različnih situacijah. Te so: kritično mišljenje, reševanje problemov, obdelava podatkov, oblikovanje projektnih nalog, aktivno učenje, branje, pisanje, poslušanje, govorjenje ... (Krncl idr., 2008).

Glede na navedene prednosti povezovanja vsebin pri glasbeni umetnosti imamo v posodobljenem učnem načrtu medpredmetne povezave na ravni procesov in ciljev učenja (sposobnosti, spretnosti in znanja) ter na ravni vsebin in pojmov (Predmetna kurikularna komisija za glasbeno vzgojo, 2011, 27–28).

V petem razredu se v okviru glasbene umetnosti ukvarjamo z ljudsko glasbo, glasbili, ljudskimi plesi in različnimi običaji. V okviru slovenščine se lahko ob tem ustavimo ob različnih narečjih, prav tako pa lahko izberemo različne ljudske pravljice, basni, pripovedke, legende in s tem učencem predstavimo bogastvo slovenskega jezika. Pri naravoslovju se usmerjamo

na različnosti v pokrajinskih enotah Slovenije in naredimo primerjavo v smislu naravnih danosti (temperatura, padavine, sončni dnevi ...), prav tako pa lahko pri tehniki izdelamo tradicionalno kmečko hišo, kozolec, sušilnico sadja, klopotec ... Naravne enote Slovenije spoznavamo pri družbi. Srečamo pa se še z gospodarstvom, dejavnostmi nekoč in danes, kulturnimi spomeniki, šegami in navadami ljudi. Likovna umetnost predstavlja različne izdelke iz različnih pokrajinskih enot. Prav tako učenci likovno ustvarjajo osebe, dejavnosti, pustne maske, likovno opremo končnega izdelka (plakat).

Učenci v okviru tega medpredmetnega projektnega dela aktivno spoznavajo Slovenijo, navajajo se na skupinsko delo, sodelovanje in izmenjavo idej. Znanje, ki ga učenci pridobijo na ta način, je trajnejše, saj ga pridobivajo ob lastni aktivnosti. Ob koncu skupinskega dela sledi predstavitev spoznanj sošolcem, učenci pa lahko pripravijo ob tem tudi prireditev, kjer svoje delo predstavijo še drugim.

Glasbena umetnost in IKT v 2. vzgojno-izobraževalnem obdobju

Pri uresničevanju sodobnih učnih pristopov je pomembna učna tehnologija, s katero lahko dosegamo boljše učne rezultate, učni proces pa je dinamičen in za učence zanimivejši. V zadnjem času srečujemo predvsem informacijsko tehnologijo, ki vključuje v pouk tudi IKT. Ta nam omogoča, da lahko posredujemo veliko informacij, ki jih sproti obdelujemo, prirežamo, urejemo itn. Tovrstni mediji lahko pospešujejo procese izobraževanja, vendar moramo biti pri njihovi uporabi kritični in previdni. Glavne značilnosti multimedijske tehnologije so, da je osnovana na računalniški tehnologiji, je integrativna, interaktivna in komunikativna. Pomembna značilnost je tudi njena multifunkcionalnost (Blažič idr., 2003). Ob tem je najpomembnejše, da se pripomočki/tehnologije dopolnjujejo in tako omogočajo slehernemu učencu uspešno učenje.

Ne glede na mnogoplastnost tehnologije je njeno uvajanje in vključevanje odvisno predvsem od učitelja, nalog in ciljev (Blažič idr., 2003; Sutherland idr., 2004).

V okviru International Society for Technology in Education (ISTE NETS) so oblikovali nacionalne standarde za uporabo tehnologije v vzgoji in izobraževanju. Pomembno mesto ima vloga učitelja in njegovo znanje, povezano s sodobno tehnologijo (ISTE NETS, 2006). Na drugi strani je poudarek na računalniški pismenosti, ki omogoča rabo različne programske opreme in računalnika nasploh (McDowall, 2003; Gerlič, 2006).

Teoretične osnove uvajanja IKT v pouk so povezane z učno uspešnostjo učencev, razvijanjem višjih oblik mišljenja, reševanjem problemov, spodbujanjem motivacije pri učencih in so pomoč učencem pri oblikovanju delovnih navad. Spreminja se

tudi vloga učitelja. Pouk je problemsko zasnovan in vključuje aktivno vlogo učencev pri delu. S tem ohranja notranjo motivacijo za delo in razvija kritično mišljenje (Rudolph idr., 2005; McDowall, 2003).

V učnem načrtu za glasbeno umetnost je navedena smiselna uporaba sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije. Nacionalni standardi glasbenih znanj vključujejo IKT na področju petja, igranja na instrumente, improvizacije, komponiranja in aranžiranja, branja in zapisovanja melodij, poslušanja v povezavi z analizo in doživljanjem, vrednotenja in izvajanja glasbe, razumevanja odnosa med glasbo, kulturo in zgodovino (Music Educators National Conference, 2006).

IKT se vključuje na področje glasbene vzgoje v skladu s cilji, ki so opredeljeni v učnem načrtu (Učni načrt za glasbeno vzgojo, 2001). Glasbena tehnologija pomaga posamezniku oblikovati, poudarjati in kakovostneje razumevati razsežnost zvoka. Pomeni veliko več kot le uporabo ustrezne strojne in programske opreme, različnih notacijskih programov, multimedijjskih predstavitev glasbene zgodovine itd. Prav razvoj na področju programske in strojne opreme je omogočil kvalitetnejše poučevanje in učenje (Webster, 2007).

Tehnologija ni le učinkovit pripomoček za poučevanje, pripomoček je tudi v vlogi transformacije, saj omogoča razvoj posameznih glasbenih dejavnosti komponiranja, poslušanja in izvajanja. Pri tem je pomembno, da se v teh različnih vlogah izražajo že zelo majhni učenci. Učenci jo doživljajo kot pripomoček za razumevanje glasbene teorije, prav tako pa razvijajo svoje slušne spretnosti. Razvija tudi kritično poslušanje in skupinsko dinamiko, komunikacijske spretnosti, sodelovanje (Greher, 2004). Vključevanje IKT pozitivno vpliva na improvizacijo in ustvarjalnost učencev (Addressi in Pachet, 2005). Po mnenju raziskovalcev ima uvajanje IKT vpliv tudi na kognitivno področje, na uspešnost, zadovoljstvo in motivacijo.

IKT je mogoče vključevati v različnih etapah učnega procesa. Uporabljamo jo lahko pred drugimi glasbenimi aktivnostmi, pri spoznavanju novih glasbenih vsebin, kot spremljajočo dejavnost, kjer je delo diferencirano in individualizirano, ali pa po glasbenih dejavnostih, ki podpirajo osvojeno znanje učencev (Fuertes, 2003).

Tudi v glasbeni vzgoji ponuja IKT nazornost, multimedialnost in interaktivnost. Vse omenjeno predstavlja kvalitetno učilo in učni pripomoček, ki ga lahko uporabimo pri različnih glasbenih dejavnostih – od poslušanja, izvajanja, do glasbenega opisovanja in ustvarjanja; v okviru študija glasbe pa tudi pri solfeggiu in komponiranju glasbe (Pančur, 1997). Programi ponujajo učencem možnost razvoja na kompleksnem glasbenem področju.

Sklep

Ko razmišljamo o predmetih, ki jih poučujemo v naših šolah, je eden izmed zelo pomembnih predmetov tudi glasbena umetnost. Podobno kot pri preostalih predmetih je bil tudi za ta predmet oblikovan posodobljen načrt. Učitelju ponuja oblikovanje in izvedbo določenih učnih vsebin na svoj način, z uporabo sodobnih metod in oblik dela. Prav tako imamo učitelji veliko možnost medpredmetnega povezovanja vsebin.

Pomembno je, da znanje ni »popredalčkano«, ampak se cilji med seboj povezujejo in dopolnjujejo. Tako lahko vsebine enega predmeta povezujemo z drugimi predmeti. Takšno znanje je kakovostnejše in trajnejše. Pomembna pa je seveda tudi lastna aktivnost učencev.

Sodoben pouk narekuje sodobne učne pristope, kar pomeni, da se precej spreminja tudi vloga učitelja in učencev v procesu pridobivanja znanja. Učenci sami gradijo lastno znanje, kar dokazujejo tudi različni pristopi pri poučevanju. Temu lahko sledimo tudi pri uvajanju sodobne tehnologije, kar dokazujejo številni primeri v tujini in tudi pri nas.

Literatura

1. Addressi, A, Pachet, F (2005). Experiments With a Musical Machine: Musical Style Replication in 3 to 5 Year Old Children. V: *British Journal of Music Education*, 22(1), str. 21–46.
2. Barret, J. R. (2007). Currents of Change in the Music Curriculum. V: Bressler, L. (ur.) *International Handbook of Research in Art Education*. Dordrecht: Springer, cop., 16 (2), str. 147–177.

3. Blažič, M. idr. (2003). *Didaktika*. Novo mesto: Visokošolsko središče, Inštitut za raziskovalno in razvojno delo.
4. Campbell, P. S. (2004). *Teaching Music Globally: Experiencing Music, Expressing Culture*. New York, Oxford: Oxford University Press.
5. Campbell, P. S. (2007). Musical Meaning in Children's Cultures. V: Bressler, L. (ur.) *International Handbook of Research in Art Education*. Dordrecht: Springer, cop., 16 (2), str. 881–894.

6. Elliott, J. D. (2005). *Praxical Music Education: Reflections and Dialogues*. Oxford: Oxford University Press.
7. Fuertes, C. (2003). *Computers in Music Education*. European Telematic Network for Education. Dostopno na: <http://www.xtec.es/rtee/eng/index.htm> (4. 1. 2008).
8. Gerlič, I. (2006). *Stanje in trendi uporabe informacijsko komunikacijske tehnologije (IKT) v slovenskih šolah*. Maribor: Pedagoška fakulteta.
9. Gordon, E. E. (1979). *Manual for The Primary Measures of Music Audiation and The Intermediate of Music Audiation*. Chicago: GIA Publications.
10. Greher, G. (2004). Multimedia in the Classroom: Tapping Into an Adolescent's Cultural Literacy. V: *Journal of Technology in Music Learning*, 2 (2), str. 21-43.
11. Hallam, S. (2006). *Music Psychology in Education*. University of London: Institute of Education.
12. International Society for Technology in Education – ISTE NETS (2006). *The National Educational Technology Standards*. Dostopno na: <http://nets.iste.org> (4. 1. 2008).
13. Krnel, D. idr. (2008). Medpredmetno povezovanje v 1. razredu – večpredmetni delovni učbenik. V: Krnel, D. idr. (ur.), *Naravoslovna solnica*. Ljubljana: Modrijan. 12 (3), str. 6-7.
14. Leggette, R. (2002). The Effect of Technology-assisted Music Instruction on the Self-concept and Academic Achievement of Fourth Grade Public School Student. V: *Contributions to Music Education*. 29 (1), str. 59-69.
15. Lehman C. A., Sloboda, J. A., Woody, R. H. (2007). *Psychology for Musicians: Understanding and Acquiring the Skills*. Oxford: Oxford University Press.
16. McDowall, J. (2003). *Music Technology: New Literacies in Early Year*. Dostopno na: <http://crpit.com/confpapers/CRPITV34McDowall.pdf> (12. 2. 2007).
17. Music Educators National Conference–MENC (2006). *National Standards for Music Education*. Dostopno na: <http://www.menc.org> (4. 1. 2008).
18. Pančur, R. (1997). Računalnik pri glasbenih dejavnostih. V: *Glasbeno-pedagoški zbornik Akademije za glasbo*, 2 (2), str. 129–141.
19. Pitts, S. E. (2007). Music Beyond School: Learning through Participation. V: Bressler, L. (ur.) *International Handbook of Research in Art Education*. Dordrecht: Springer, cop., 16 (2), str. 759-772.
20. Predmetna kurikularna komisija za glasbeno vzgojo (2011). *Učni načrt. Glasbena vzgoja v osnovni šoli*. Ljubljana: MŠZŠ, Zavod RS za šolstvo.
21. Sicherl Kafol, B. (2001): *Celostna glasbena vzgoja: srce-um-telo*. Ljubljana: Debora.
22. Sutherland, R. idr. (2004). Transforming Teaching and Learning: Embedding ICT into Everyday Classroom Practices. V: *Journal of Computer Assisted Learning*, 20, str. 413–425.
23. Učni načrt za glasbo (Velika Britanija). Dostopno na: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130401151715/http://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/QCA-04-1374.pdf> (10. 12. 2008).
24. Webster, P. (2007) Computer-based Technology and Music Teaching and Learning: 2000-2005. V: Bressler, L. (ur.), *International Handbook of Research in Art Education*. Dordrecht: Springer, cop., 2., str. 1311-1328.
25. Woodford, G. P. (2005). *Democracy and Music Education: Liberalism, Ethics and the Politics of Practice*. Bloomington IN: Indiana University Press.
26. Fotografije: Borut Šerbela.